

**AZƏRBAYCAN QIYMƏTLƏNDİRİCİLƏR PALATASI**

**DAŞINAR ƏMLAKIN —  
MAŞIN VƏ AVADANLIQLARIN  
QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ  
METODOLOGİYASI**

*Metodiki tövsiyə*

**“Qiymətləndirmə fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20.2.6-cı maddəsi əsasında**

**Bakı — 2026**

## MÜNDƏRİCAT

1. Ümumi müddəalar
  2. Obyektin identifikasiyası və sərhədlərin müəyyən edilməsi
  3. Qiymətləndirmə ehtimalı: quraşdırılmış və sökülmüş vəziyyət
  4. Baxış və texniki vəziyyətin qiymətləndirilməsi
  5. Xərc yanaşması
  6. Müqayisə yanaşması
  7. Gəlir yanaşması
  8. Ləğvetmə və qırıntı dəyəri
  9. Çoxsaylı obyektlərin qiymətləndirilməsi
  10. Nəqliyyat vasitələrinin xüsusiyyətləri
  11. Nəticələrin uzlaşdırılması
  12. Hesabatda məcburi açıqlamalar
  13. Ən çox rast gəlinən 20 səhv
- Əlavə A. Obyektin identifikasiya kartı
- Əlavə B. Texniki vəziyyət şkalası
- Əlavə C. Xərc yanaşması üzrə hesablama forması
- Əlavə D. Müqayisə cədvəlinin nümunəvi forması
- Əlavə E. Yoxlama siyahısı

## 1. Ümumi müddəalar

### 1.1. Məqsəd və status

Bu Metodologiya Azərbaycan Qiymətləndiricilər Palatasının üzvləri tərəfindən maşın, avadanlıq və nəqliyyat vasitələrinin qiymətləndirilməsi üzrə hazırlanan hesabatların Milli Qiymətləndirmə Standartlarına və Beynəlxalq Qiymətləndirmə Standartlarına uyğunluğunu təmin etmək məqsədilə hazırlanmışdır.

Sənəd Qanunun 20.2.6-cı maddəsinə əsasən Rəyasət Heyəti tərəfindən qəbul edilən metodiki tövsiyədir. Standart deyil və Qanunun 19.2.2-ci maddəsi üzrə təsdiq edilən yanaşma və metodları əvəz etmir — onların praktik tətbiqi qaydasını izah edir.

Ziddiyyət qaydası: Metodologiya ilə Standart arasında ziddiyyət yarandıqda Standart tətbiq edilir. Metodologiyadan kənara çıxma qadağan deyil, lakin hesabatda əsaslandırılmalıdır.

### 1.2. Tətbiq dairəsi

Metodologiya Qanunun 4.1.1-ci maddəsində göstərilən istiqamətin — daşınar əmlakın qiymətləndirilməsinin — maşın, avadanlıq və nəqliyyat vasitələri hissəsinə şamil edilir.

Metodologiya aşağıdakıları əhatə etmir: heyvanlar və bitkilər (bioloji aktivlər üzrə ayrıca metodiki sənəd hazırlanır), qeyri-maddi aktivlər (MQS 14), material ehtiyatları (MQS 15), daşınmaz əmlakın ayrılmaz tərkib hissəsi olan avadanlıq (MQS 11 və bu Metodologiyanın 2.3-cü bölməsi).

| Qiymətləndirmənin məqsədi    | Əlavə tələbləri müəyyən edən Standart                                    |
|------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|
| Girov (kredit təminatı)      | MQS 20 — likvidlik, realizə müddəti, hər iki ehtimal üzrə nəticə         |
| İcra sənədləri əsasında      | MQS 22 — ekspozisiya xüsusi ehtimalı                                     |
| Maliyyə hesabatlılığı        | MQS 24 — qiymətləndirmə bazası hesabatlılıq çərçivəsi ilə müəyyən edilir |
| Müəssisənin tərkibində       | MQS 13 — ikiqat hesablama qadağası, aktivin haqqı                        |
| Kütləvi / çoxsaylı obyektlər | MQS 23 — nisbət tədqiqatı, keyfiyyət hədləri                             |
| Hesabatın ekspertizası       | MQS 25 — ekspertizanın növü və hədləri                                   |

### 1.3. MQS 10 və IVS ilə əlaqə

MQS 10 maşın, avadanlıq və nəqliyyat vasitələri üzrə metodologiyayı IVS 300-ə istinadla qəbul edir və özü üç milli konstruksiyaya cəmlənir: daşınar və daşınmaz əmlak arasındakı sərhəd, qiymətləndirmə ehtimalın məcburi göstərilməsi, köhnəlmənin üç növünün ayrıca hesablanması. Bu Metodologiya həmin bölgünü qoruyur və istinadla ötürülmüş hesablama mexanikasını açır.

### 1.4. Əsas normativ istinadlar

- “Qiymətləndirmə fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (8 dekabr 2023-cü il)
- Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi — daşınar və daşınmaz əşyalar, əsas əşya və onun ləvazimatı
- Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi — gömrük dəyəri və rəsmiləşdirmə
- Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi — amortizasiya normaları (yalnız sərhədin müəyyən edilməsi üçün)

- Milli Qiymətləndirmə Standartları (MQS 1–4, 10, 13, 20, 22, 23, 24, 25)
- Beynəlxalq Qiymətləndirmə Standartları — MQS 1 ilə istinad edilən redaksiya

## 2. Obyektin identifikasiyası və sərhədlərin müəyyən edilməsi

Maşın və avadanlıqların qiymətləndirilməsində hesabatların əksər uyğunsuzluqları hesablamada deyil, obyektin dəqiq müəyyən edilməməsində yaranır. Daşınmaz əmlakdan fərqli olaraq burada obyekt kadastr nömrəsi ilə birmənalı müəyyən edilmir — identifikasiya qiymətləndiricinin işidir.

### 2.1. İdentifikasiya rekvizitləri

Hər obyekt üzrə aşağıdakı rekvizitlər toplanır və hesabatda göstərilir. Əlavə A-da identifikasiya kartının forması verilmişdir.

| Rekvizit                                               | Mənbə                                               | Vacibliyi           |
|--------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|---------------------|
| Adı və təyinatı                                        | Texniki pasport, baxış                              | Məcburi             |
| İstehsalçı və ölkə                                     | Zavod lövhəciyi, pasport                            | Məcburi             |
| Model / marka / tip                                    | Zavod lövhəciyi                                     | Məcburi             |
| Zavod (seriya) nömrəsi                                 | Zavod lövhəciyi                                     | Məcburi             |
| İstehsal ili                                           | Zavod lövhəciyi, pasport, seriya nömrəsinin şifrəsi | Məcburi             |
| Əsas texniki göstəricilər (güc, məhsuldarlıq, ölçülər) | Pasport, istehsalçının kataloqu                     | Məcburi             |
| İstismara verilmə tarixi                               | Uçot sənədləri                                      | Mümkün olduqda      |
| Faktiki iş saati / yürüş                               | Sayğac, istismar jurnalı                            | Mümkün olduqda      |
| İnventar nömrəsi                                       | Uçot sənədləri                                      | Uçot ilə əlaqə üçün |
| Komplektlik                                            | Baxış, pasport                                      | Məcburi             |

Zavod lövhəciyi oxunmadıqda: Obyekt identifikasiya edilməmiş sayılır. Bu halda ya əlavə mənbə (uçot kartı, alış sənədi, texniki xidmət qeydləri) tapılır, ya da identifikasiya xüsusi ehtimal kimi rəsmiləşdirilir və nəticəyə mümkün təsiri göstərilir. Təxmin əsasında model təyin edilməsi yolverilməzdir.

### 2.2. Komplektlik və qiymətləndirmə vahidi

Qiymətləndirmə obyektini ayrıca maşın, texnoloji xətt və ya avadanlıq kompleksi ola bilər. Seçim hesabatda göstərilir və bütün hesablama boyu saxlanılır.

- Ayrıca obyekt — müstəqil funksiya yerinə yetirən və müstəqil dövrüyyə qabiliyyəti olan vahid,
- Texnoloji xətt — vahid texnoloji prosesi təmin edən, ayrılıqda funksiyasını itirən avadanlıqlar məcmusu, bir obyekt kimi qiymətləndirilir,
- Kompleks — eyni sahədə yerləşən, lakin müstəqil funksiyası olan avadanlıqlar toplusu, hər biri ayrıca qiymətləndirilir, nəticələr cəmlənir.

Əsas obyektlə birlikdə ölçülən ləvazimat, ehtiyat hissələri, alətlər və proqram təminatı ayrıca sadalanır. Bunların dəyərə daxil edilib-edilmədiyi açıq göstərilir.

### 2.3. Daşınar və daşınmaz əmlak arasındakı sərhəd

MQS 10-a uyğun olaraq sərhəd iki meyar üzrə birlikdə müəyyən edilir. Yalnız bir meyar əsaslanan nəticə etibarlı sayılmır.

| Meyar                  | Sual                                                                                                                  | Nəticə                                                      |
|------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
| Hüquqi meyar           | Obyekt daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınıbmi? Mülki hüquq baxımından əsas əşyanın ayrılmaz hissəsidirmi? | Qeydə alınıbsa və ya ayrılmaz hissədirsə — daşınmaz         |
| İqtisadi-texniki meyar | Sökülmə obyektə və ya binaya nisbətən zərər vururmu? Sökülmüş halda müstəqil dövrü qabiliyyətini saxlayırmı?          | Nisbətən zərər varsa və dövrü qabiliyyəti itirsə — daşınmaz |

Praktikada mübahisəli obyektlər: liftlər, mərkəzi istilik və havalandırma sistemləri, transformator yarımstansiyaları, sabit kranlar, təməl üzərində quraşdırılmış presslər, soyuducu kameralar, yanğınsöndürmə sistemləri.

İkiqat hesablaşmanın qadağası: Obyekt daşınmaz əmlakın dəyərinə daxil edilibsə, o, ayrıca daşınar əmlak kimi ölçülə bilməz və əksinə. Bina ilə birlikdə qiymətləndirmə aparıldıqda hesabatda hansı avadanlığın binanın dəyərinə daxil olduğu, hansının ayrıca ölçüldüyü siyahı ilə göstərilir. Bu, girov qiymətləndirməsində ən çox rast gəlinən uyğunsuzluqdur.

### 3. Qiymətləndirmə ehtimalı: quraşdırılmış və sökülmüş vəziyyət

Bu bölmə maşın və avadanlıqların qiymətləndirilməsində həlledici əhəmiyyət daşıyır. Eyni obyektin dəyəri qiymətləndirmə ehtimalından asılı olaraq bir neçə dəfə fərqlənə bilər. MQS 10-a uyğun olaraq qiymətləndirmə ehtimalı hesabatın birinci səhifəsində göstərilir. Ehtimal göstərilmədən verilmiş nəticə natamam sayılır.

#### 3.1. Ehtimalın növləri

| Ehtimal                          | Nəyi əhatə edir                                                                                             | Tipik istifadə                                                 |
|----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|
| Quraşdırılmış və istismarda      | Obyektin dəyəri + daşınma + quraşdırma + sazlama və işə salma xərcləri, fəaliyyət göstərən müəssisə şəraiti | Maliyyə hesabatlılığı, müəssisənin qiymətləndirilməsi, sığorta |
| Yerində, lakin istismardan kənar | Quraşdırılmış, lakin işləmir, işə salma xərci və müddəti nəzərə alınır                                      | Dayandırılmış istehsal, konservasiya                           |
| Sökülmüş (yerindən çıxarılmaqla) | Obyektin dəyəri, sökülmə və daşınma xərcləri çıxılmaqla, alıcı öz sahəsində quraşdıracaq                    | Girov, icra, ayrıca satış                                      |
| Ləğvetmə (məhdud müddətdə satış) | Sökülmüş vəziyyət + məhdud ekspozisiya müddəti xüsusi ehtimalı                                              | MQS 22, məcburi realizə                                        |
| Qırıntı (utilizasiya)            | Materialın dəyəri, sökülmə və daşınma xərcləri çıxılmaqla                                                   | Yararsız obyektlər, aşağı hədd                                 |

### 3.2. Ehtimalın seçilməsi

Ehtimal qiymətləndirmənin məqsədinə uyğun seçilir və sifarişçi ilə işin əhatə dairəsində razılaşdırılır (MQS 2).

Girov və icra üçün xüsusi qayda: MQS 10 və MQS 20-yə uyğun olaraq girov və icra məqsədləri üçün hər iki ehtimal üzrə nəticənin verilməsi tövsiyə olunur — quraşdırılmış vəziyyətdə və sökülmüş vəziyyətdə. Səbəb: təminatın realizəsi zamanı obyekt adətən yerindən çıxarılır və yalnız quraşdırılmış vəziyyət üzrə verilmiş nəticə təminatın real dəyərini əks etdirmir.

### 3.3. Quraşdırma xərclərinin tərkibi

Quraşdırılmış vəziyyət ehtimalı tətbiq edildikdə aşağıdakı xərclər dəyərə daxil edilir və hesabatda ayrıca göstərilir:

- təchizatçıdan obyektin yerinə qədər daşınma və sığorta,
- yükləmə-boşaltma və sahədaxili daşınma,
- təməl və dayaq konstruksiyaları (əgər avadanlığa aiddirsə və binanın dəyərinə daxil edilməyibsə),
- montaj işləri və kommunikasiyalara qoşulma,
- sazlama, sınaq və işə salma,
- personalın hazırlanması (istehsalçının müqaviləsində nəzərdə tutulubsa).

Sökülmüş vəziyyət ehtimalında bu xərclər daxil edilmir, əksinə — sökülmə və hazırlıq xərcləri çıxılır.

## 4. Baxış və texniki vəziyyətin qiymətləndirilməsi

### 4.1. Baxışın aparılması

Baxış zamanı qeydə alınması zəruri olan məlumatlar: zavod lövhəciyinin fotosəkli, obyektin ümumi görünüşü və əsas qovşaqları, sayğac göstəriciləri (iş saati, yürüş, istehsal edilmiş məhsulun miqdarı), görünən qüsurlar və nasazlıqlar, komplektliyin faktiki vəziyyəti, işləmə qabiliyyətinin yoxlanılıb-yoxlanılmadığı.

Obyektin işlək vəziyyətdə olub-olmadığı yoxlanılmadıqda bu, hesabatda açıq qeyd edilir və işlək olması xüsusi ehtimal kimi rəsmiləşdirilir. «Baxış zamanı işləyirdi» ifadəsi yalnız faktiki müşahidə olunduqda yazılır.

### 4.2. Texniki vəziyyət şkalası

Fiziki köhnəlmənin ekspert üsulu ilə müəyyən edilməsində altıpilləli şkala tətbiq edilir (Əlavə B). Şkala üzrə seçilmiş pillə və seçimin əsaslandırılması hesabatda göstərilir.

| Pillə | Vəziyyət  | Təsviri                                                         | Fiziki köhnəlmə |
|-------|-----------|-----------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1     | Yeni      | İstismara verilməmiş, zavod komplektliyində                     | 0–5 %           |
| 2     | Çox yaxşı | Az istismar olunub, nasazlıq yoxdur, təmirə ehtiyacı yoxdur     | 5–15 %          |
| 3     | Yaxşı     | İstismardadır, cari təmirlə saxlanılır, əsas qovşaqlar işləkdir | 15–35 %         |

| Pillə | Vəziyyət   | Təsviri                                                                      | Fiziki köhnəlmə |
|-------|------------|------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 4     | Kafi       | İşləkdir, lakin aşınma nəzərəçarpanıdır, əsaslı təmir yaxınlaşır             | 35–60 %         |
| 5     | Qeyri-kafi | Şerti yararlıdır, əsaslı təmir və ya qovşaqların dəyişdirilməsi tələb olunur | 60–80 %         |
| 6     | Yararsız   | İstismar mümkün deyil, bərpa iqtisadi cəhətdən əsassızdır                    | 80–100 %        |

Şkala üzrə diapazon daxilində konkret faizin seçilməsi əlavə əsaslandırma tələb edir: obyektin yaşı, faktiki iş saati, texniki xidmət tarixçəsi və aşkarlanmış qüsurların xarakteri.

#### 4.3. Yaş göstəriciləri

Maşın və avadanlıqlar üçün xronoloji yaş etibarlı göstərici deyil. Üstünlük ardıcılığı:

- 1) Faktiki yükləmə göstəricisi — iş saati, yürüş, emal edilmiş məhsulun miqdarı, ən etibarlı əsas,
- 2) Effektiv yaş — texniki vəziyyətə görə müəyyən edilir və xronoloji yaşıdan fərqlənə bilər,
- 3) Xronoloji yaş — yalnız digər göstəricilər əlçatmaz olduqda.

Normativ istismar müddəti istehsalçının sənədlərindən götürülür. Vergi Məcəlləsinin amortizasiya normaları istismar müddəti kimi istifadə edilə bilməz — bu, MQS 10-un birbaşa qadağasıdır.

#### 5. Xərc yanaşması

Xərc yanaşması maşın və avadanlıqlar üçün əsas yanaşmadır. Səbəb: ikinci əl bazarı bir çox avadanlıq növü üzrə dar və qeyri-şəffafdır, gəlir isə ayrıca maşına deyil, bütöv istehsal prosesinə aid edilir.

$$Dəyər = \text{Yeni obyektin əvəzetmə dəyəri} - \text{Toplam köhnəlmə}$$

##### 5.1. Əvəzetmə və bərpa dəyəri

Bərpa dəyəri — eyni model və eyni texnologiya ilə obyektin yenidən yaradılması xərcidir. Əvəzetmə dəyəri — eyni funksionanı və məhsuldarlığı təmin edən müasir analoqun əldə edilməsi xərcidir.

Maşın və avadanlıqlar üçün ümumi qayda əvəzetmə dəyəridir, çünki köhnə modellər çox vaxt istehsaldan çıxarılmışdır. Bərpa dəyəri yalnız unikal, xüsusi sifarişlə hazırlanmış və ya tarixi əhəmiyyətli avadanlıqlar üçün tətbiq edilir.

İkiqat hesablamanın qadağası: Əvəzetmə dəyəri tətbiq edildikdə müasir analoq artıq daha yaxşı texniki göstəricilərə malikdir və funksional köhnəlmənin bir hissəsi avtomatik nəzərə alınmış olur. Həmin hissə sonradan ikinci dəfə çıxılmamalıdır.

##### 5.2. Yeni obyektin dəyərinin mənbələri

| Pillə | Mənbə                                                       | Qeyd                                                            |
|-------|-------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|
| 1     | İstehsalçının və ya rəsmi distribütorun cari qiymət təklifi | Ən etibarlı, təklifin tarixi və şərtləri (Incoterms) göstərilir |
| 2     | Yaxın dövrdə bağlanmış təchizat müqavilələri                | Müqavilə şərtləri komplektliyə görə yoxlanılır                  |

| Pillə | Mənbə                                                                    | Qeyd                                                   |
|-------|--------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|
| 3     | İstehsalçının kataloqu və qiymət siyahısı                                | Nəşr tarixi göstərilir, endirim siyasəti nəzərə alınır |
| 4     | İxtisaslaşmış bazar məlumat bazaları və beynəlxalq platformalar          | Valyuta və çatdırılma şərtləri dəqiqləşdirilir         |
| 5     | Analoq obyektin dəyərinin indeksləşdirilməsi və ya güc üzrə hesablanması | Yalnız birbaşa məlumat olmadıqda, 5.3 və 5.4-ə bax     |

### 5.3. İndeksləşdirmə üsulu

Keçmiş dövrün məlum dəyəri qiymətləndirmə tarixinə gətirilir:

$$Dəyər (cari) = Dəyər (baza dövrü) \times İndeks$$

Tələblər: indeksin mənbəyi və növü göstərilir (istehsalçı ölkəsinin sənaye qiymətləri indeksi, tikinti-quraşdırma indeksi, ixtisaslaşmış avadanlıq indeksləri), indeks avadanlığın növünə uyğun olmalıdır — ümumi istehlak qiymətləri indeksi bu məqsəd üçün yararsızdır, baza dövrünün dəyəri sənədlə təsdiqlənməlidir.

İdxal avadanlığı üçün indeksləşdirmə istehsalçı ölkəsinin valyutasında aparılır, sonra qiymətləndirmə tarixinə olan məzənnə ilə çevrilir. Manatda indeksləşdirmə məzənnə dəyişməsinə ikiqat nəzərə alınmış olur.

### 5.4. Güc (məhsuldarlıq) üzrə hesablama

Analoq obyektin dəyəri məlum olduqda, lakin gücü fərqləndikdə tətbiq edilir:

$$Dəyər_2 = Dəyər_1 \times (Güc_2 \div Güc_1)^n$$

Burada  $n$  — miqyas dərəcəsidir və 1-dən kiçikdir: gücün artması dəyəri mütənasib deyil, daha yavaş artırır. Avadanlıq növündən asılı olaraq  $n$  adətən 0,6–0,8 aralığındadır. Seçilmiş  $n$  hesabatda göstərilir və əsaslandırılır.

Üsulun tətbiq şərtləri: analoq eyni tip və eyni texnoloji nəsə aid olmalıdır, güc fərqi iki-üç dəfədən çox olmamalıdır, müqayisə edilən göstərici həqiqətən dəyəri müəyyən edən əsas parametrlə olmalıdır.

### 5.5. İdxal avadanlığı üzrə dəyərin formalaşdırılması

Azərbaycan bazarında maşın və avadanlıqların əsas hissəsi idxal olunur. Əvəzetmə dəyəri aşağıdakı ardıcılıqla formalaşdırılır və hesabatda cədvəl şəklində göstərilir (Əlavə C).

| Komponent                     | Qeyd                                                              |
|-------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| Təchizatçının qiyməti         | Çatdırılma şərti (Incoterms) göstərilir — EXW, FOB, CIF fərqlidir |
| Beynəlxalq daşınma və sığorta | CIF şərtində artıq daxildir                                       |
| Gömrük dəyəri                 | Gömrük Məcəlləsinə uyğun, adətən CIF əsasında                     |
| Gömrük rüsumu                 | Malın kodu üzrə dərəcə göstərilir                                 |
| Əlavə dəyər vergisi           | Bərpa olunub-olunmamasına diqqət — aşağıdakı qeydə bax            |
| Gömrük rəsmiləşdirmə xərcləri | Broker, sertifikatlaşdırma, saxlanma                              |

| Komponent                      | Qeyd                                      |
|--------------------------------|-------------------------------------------|
| Daxili daşınma                 | Gömrük postundan obyektin yerinə qədər    |
| Quraşdırma, sazlama, işə salma | Yalnız quraşdırılmış vəziyyət ehtimalında |
| = Əvəzetmə dəyəri              | Seçilmiş qiymətləndirmə ehtimalına uyğun  |

ƏDV barədə: Tipik bazar iştirakçısı ƏDV-ni əvəzləşdirə bilirsə, o, dəyərə daxil edilmir. Əvəzləşdirmə mümkün deyilsə, daxil edilir. Qərar hesabatda əsaslandırılır. Bu, idxal avadanlığı üzrə ən çox rast gəlinən hesablama fərqidir və nəticəyə əhəmiyyətli təsir edir.

## 5.6. Fiziki köhnəlmə

Üç üsuldan biri tətbiq edilir. Seçilmiş üsul hesabatda göstərilir.

| Üsul               | Qaydası                                                | Tətbiq şərti                                                       |
|--------------------|--------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|
| Yükləmə üsulu      | Faktiki iş saati (yürüş) ÷ Normativ resurs             | Saygac göstəricisi mövcud və etibarlı olduqda, üstün üsul          |
| Effektiv yaş üsulu | Effektiv yaş ÷ (Effektiv yaş + Qalıq istismar müddəti) | Yükləmə göstəricisi olmadıqda                                      |
| Ekspert üsulu      | Texniki vəziyyət şkalası üzrə (Əlavə B)                | Baxış nəticələri əsasında, diapazon daxilində seçim əsaslandırılır |

Əsaslı təmir keçirmiş obyektlərdə köhnəlmə təmirdən sonrakı vəziyyətə görə hesablanır. Təmirin hansı qovşaqları əhatə etdiyi və effektiv yaşa təsiri hesabatda göstərilir.

## 5.7. Funksional köhnəlmə

Maşın və avadanlıqlar üçün funksional köhnəlmə üç formada təzahür edir:

| Forma                 | Mahiyyəti                                                    | Qiymətləndirmə                                                              |
|-----------------------|--------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|
| Artıq kapital xərci   | Müasir analoq eyni funksiyanı daha ucuz təmin edir           | Qiymətləndirilən obyektin və analoqun əvəzetmə dəyərləri arasındakı fərq    |
| Artıq əməliyyat xərci | Obyekt daha çox enerji, xammal və ya işçi qüvvəsi tələb edir | İllik artıq xərcin qalıq istismar müddəti üzrə cari dəyəri (vergidən sonra) |
| Artıq güc             | Obyektin gücü faktiki tələbatdan yüksəkdir                   | Güc üzrə hesablama ilə tələb olunan güclü analoqa keçid                     |

Artıq əməliyyat xərci hesablanarkən pul axını vergidən sonrakı əsasda götürülür və qalıq istismar müddəti üzrə diskontlaşdırılır. Diskont dərəcəsi hesabatda göstərilir.

## 5.8. İqtisadi (xarici) köhnəlmə

Obyektdən kənar amillərin təsiri: sahədə tələbin azalması, xammal və ya enerji qiymətlərinin dəyişməsi, hüquqi məhdudiyyətlərin tətbiqi, istehsalın natamam yüklənməsi.

Natamam yüklənmə üsulu ilə qiymətləndirmə:

$$\text{İqtisadi köhnəlmə} = 1 - (\text{Faktiki yükləmə} \div \text{Normal yükləmə})^n$$

Burada  $n$  miqyas dərəcəsidir və adətən 0,6–0,7 qəbul edilir. Üsul yalnız natamam yüklənmənin daimi xarakter daşdığı və obyektin özündən asılı olmadığı hallarda tətbiq edilir. Müvəqqəti dayanma iqtisadi köhnəlmə deyil.

Diqqət: İqtisadi köhnəlmə müəssisənin tərkibində qiymətləndirmə aparıldıqda MQS 13 ilə uzlaşdırılmalıdır: eyni amil həm avadanlığın dəyərində, həm də müəssisənin pul axınında nəzərə alınarsa, ikiqat hesablama yaranır.

## 6. Müqayisə yanaşması

Müqayisə yanaşması ikinci əl bazarı formalaşmış avadanlıq növləri üçün tətbiq edilir: nəqliyyat vasitələri, tikinti və kənd təsərrüfatı texnikası, universal dəzgahlar, yükqaldırıcı texnika, generatorlar, kompressorlar.

### 6.1. Analoqların seçimi və mənbələr

Mənbələr: ixtisaslaşmış ikinci əl avadanlıq satıcıları, hərraclər və hərrac nəticələrinin arxivləri, beynəlxalq ticarət platformaları, müəssisələrin təqdim etdiyi faktiki alqı-satqı sənədləri, lizinq şirkətlərinin realizə məlumatları.

Xarici mənbələrdən götürülmüş analoqlar üçün əlavə düzəlişlər tələb olunur: daşınma, gömrük rüsumu, rəsmiləşdirmə xərcləri və bazar fərqi. Bu düzəlişlər olmadan xarici qiymət milli bazara aid edilə bilməz.

### 6.2. Düzəliş elementləri

Daşınmaz əmlakda olduğu kimi, düzəlişlər iki qrupa bölünür: əməliyyatın özünə aid olanlar ardıcıl, obyektin xüsusiyyətlərinə aid olanlar müstəqil tətbiq edilir.

| Nö | Düzəliş elementi                                         | Qrup          |
|----|----------------------------------------------------------|---------------|
| 1  | Satışın şərtləri (əlaqəli tərəflər, məcburiyyət, hərrac) | I — ardıcıl   |
| 2  | Sövdələşmə (təklif qiymətindən əməliyyat qiymətinə)      | I — ardıcıl   |
| 3  | Zaman (bazar şəraitinin dəyişməsi)                       | I — ardıcıl   |
| 4  | Valyuta və məzənnə fərqi                                 | I — ardıcıl   |
| 5  | İstehsal ili və yaşı                                     | II — müstəqil |
| 6  | Faktiki yükləmə (iş saati, yürüş)                        | II — müstəqil |
| 7  | Texniki vəziyyət                                         | II — müstəqil |
| 8  | Güc və məhsuldarlıq                                      | II — müstəqil |
| 9  | Komplektlik və əlavə təchizat                            | II — müstəqil |
| 10 | İstehsalçı və marka (bazar reputasiyası)                 | II — müstəqil |
| 11 | Yerləşmə və çatdırılma xərci                             | II — müstəqil |
| 12 | Zəmanət və servis dəstəyinin mövcudluğu                  | II — müstəqil |

Güc üzrə düzəliş xətti deyil — 5.4-cü bölmədəki miqyas düsturu ilə hesablanır. Yaş və yükləmə üzrə düzəlişlər eyni amili iki dəfə nəzərə almamalıdır: hər ikisi tətbiq edilsə, onların qarşılıqlı əlaqəsi izah olunur.

### 6.3. Düzəlişlərin həddi

Bir element üzrə düzəliş 30 faizi, mütləq düzəlişlərin cəmi isə 50 faizi keçdikdə analoqun uyğunluğu ayrıca əsaslandırılır. Hədlər daşınmaz əmlaka nisbətən daha genişdir, çünki avadanlıq bazarında tam uyğun analoq nadir hallarda tapılır.

## 7. Gəlir yanaşması

Ayrıca maşın nadir hallarda müstəqil gəlir yaradır — gəlir bütöv istehsal prosesinə aid edilir. Buna görə gəlir yanaşması maşın və avadanlıqlar üçün məhdud tətbiq dairəsinə malikdir.

### 7.1. Tətbiq halları

- obyekt icarəyə verilir və icarə haqqı bazar səviyyəsində müəyyən edilə bilər (tikinti texnikası, xüsusi texnika, nəqliyyat parkları),
- obyekt tam texnoloji xətdir və onun məhsulu müəyyən edilə bilər,
- lizinq əməliyyatlarının qiymətləndirilməsi,
- qalıq üsulu ilə — müəssisənin dəyərindən digər aktivlərin dəyəri çıxılmaqla (MQS 13 ilə uzlaşdırılmaqla).

### 7.2. Hesablama qaydası

İcarə əsaslı hesablamada nəzərə alınır: illik icarə haqqı, boş qalma və ödəniş itkiləri, sahibin çəkdiyi xərclər — texniki xidmət, sığorta, saxlanma, əsaslı təmir ehtiyatı, obyektin qalıq istismar müddəti, müddətin sonunda qırıntı və ya ləğvetmə dəyəri.

Daşınmaz əmlakdan fərqli olaraq maşın və avadanlıqların qalıq istismar müddəti məhduddur, buna görə birbaşa kapitallaşdırma adətən uyğun deyil — diskontlaşdırılmış pul axınları üsulu tətbiq edilir və proqnoz dövrü qalıq istismar müddəti ilə məhdudlaşdırılır.

İkiqat hesablamanın qadağası: Obyekt müəssisənin qiymətləndirilməsi çərçivəsində ölçülürsə, onun gətirdiyi gəlir müəssisənin pul axınında artıq nəzərə alınmışdır. MQS 13 və MQS 14-ə uyğun olaraq aktivin haqqı məcburi çıxılır. Eyni gəlir iki yerdə hesablanma bilməz.

## 8. Ləğvetmə və qırıntı dəyəri

### 8.1. Qırıntı dəyəri — aşağı hədd

Qırıntı (utilizasiya) dəyəri obyektin materiallarının dəyəri əsasında hesablanır və praktikada aşağı hədd rolunu oynayır: hesablama nəticəsi qırıntı dəyərindən aşağı çıxarsa, hesablamada səhv axtarılmalıdır.

$$Qırıntı\ dəyəri = \Sigma (Material\ kütləsi \times Material\ qiyməti) - Sökülmə\ və\ daşınma\ xərcləri$$

Hesablama üçün tələb olunanlar: obyektin çəkisi (pasport və ya hesablama əsasında), materialların tərkibi üzrə bölgü (qara metal, əlvan metal, digər), qiymətləndirmə tarixinə qırıntı qəbulu qiymətləri (mənbə göstərilməklə), sökülmə, kəsilmə və daşınma xərcləri.

Nəticə mənfi çıxa bilər — bu, utilizasiyanın xərc tələb etdiyini bildirir və hesabatda açıq göstərilir.

## 8.2. Ləğvetmə dəyəri

Ləğvetmə dəyəri məhdud ekspozisiya müddəti şəraitində satış dəyəridir. O, ayrıca dəyər bazası deyil: MQS 3-ə uyğun olaraq bazar dəyəri əsasında, konkret müddət göstərilməklə xüsusi ehtimal şəklində verilir.

Ekspozisiya müddəti hesabatda rəqəmlə göstərilir. Müddət göstərilmədən verilmiş «ləğvetmə dəyəri» nəticəsi natamam sayılır. Müddətin əsaslandırılması bazar məlumatı ilə aparılır: eyni tip avadanlığın orta realizə müddəti.

MQS 22 ilə əlaqə: İcra sənədləri əsasında qiymətləndirmədə “məcburi satış” dəyər bazası kimi istifadə edilmir. Bazar dəyəri və ekspozisiya xüsusi ehtimalı hər ikisi ayrıca verilir.

## 9. Çoxsaylı obyektlərin qiymətləndirilməsi

Müəssisənin bütün avadanlıq parkı qiymətləndirildikdə obyektlərin sayı yüzlərlə ola bilər. Hər obyektin ayrıca və eyni dərinlikdə işlənməsi praktik deyil. Bu halda qruplaşdırma və seçmə üsulları tətbiq edilir.

### 9.1. Qruplaşdırma

Obyektlər dəyər və əhəmiyyət üzrə üç qrupa bölünür:

| Qrup                | Meyar                                                                                 | İşlənmə dərəcəsi                                                |
|---------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|
| A — əsas obyektlər  | Ümumi dəyərin təxminən 70–80 faizini təşkil edən obyektlər (adətən sayın 15–20 faizi) | Hər obyekt ayrıca, tam identifikasiya, baxış və hesablama       |
| B — orta obyektlər  | Ümumi dəyərin 15–20 faizi                                                             | Nümunə əsasında, qrup daxilində orta göstəricilər tətbiq edilir |
| C — kiçik obyektlər | Ümumi dəyərin 5–10 faizi, lakin sayın böyük hissəsi                                   | Toplu qaydada, tip və yaş qrupları üzrə orta əmsallarla         |

Bölgünün meyarları və hər qrupa tətbiq edilən üsul hesabatda göstərilir. A qrupuna daxil edilməmiş, lakin sifarişçi üçün əhəmiyyətli olan obyektlər ayrıca razılaşdırılır (MQS 2 — işin əhatə dairəsi).

### 9.2. Seçmə və keyfiyyət nəzarəti

B və C qruplarında seçmə üsulu tətbiq edildikdə MQS 23-ün keyfiyyət tələbləri şamil edilir: seçmənin həcmi və qaydası göstərilir, nəticələr fərdi obyekt üzrə deyil, məcmu üzrə yoxlanılır, seçmə üzrə hesablanmış nəticələrin dispersiyası qiymətləndirilir.

Baxış aparılmış və aparılmamış obyektlərin sayı və nisbəti hesabatda açıq göstərilir. Baxışsız obyektlər üzrə texniki vəziyyət uçot məlumatları və sifarişçinin arayışı əsasında qəbul edilir — bu, xüsusi ehtimal kimi rəsmiləşdirilir.

### 9.3. İşləməyən və artıq obyektlər

Parkın tərkibində istismardan çıxarılmış, konservasiyada olan və ya artıq sayılan obyektlər ayrıca qrup kimi göstərilir. Onlar üçün qiymətləndirmə ehtimalı digər obyektlərdən fərqli ola bilər — adətən sökülmüş vəziyyət və ya qırıntı dəyəri.

Bu obyektlərin ümumi nəticəyə daxil edilib-edilmədiyi açıq göstərilir. Onların işlək obyektlərlə eyni əsasda ölçülməsi tipik səhvdir.

## 10. Nəqliyyat vasitələrinin xüsusiyyətləri

Nəqliyyat vasitələri maşın və avadanlıqların ən likvid seqmentidir. Onlar üçün müqayisə yanaşması əsas, xərc yanaşması isə dəstəkləyici rol oynayır.

### 10.1. Əlavə identifikasiya rekvizitləri

- nəqliyyat vasitəsinin identifikasiya nömrəsi (VIN) və mühərrik nömrəsi,
- dövlət qeydiyyat nişanı və qeydiyyat şəhadətnaməsinin məlumatları,
- yürüş göstəricisi və onun etibarlılığına dair mülahizə,
- mühərrikin həcmi, yanacaq növü, ötürücü qutusunun tipi,
- komplektasiya səviyyəsi və zavod əlavələri.

### 10.2. Dəyərə təsir edən milli amillər

| Amil                                  | Təsiri və yoxlanma qaydası                                                                                                        |
|---------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Gömrük rəsmiləşdirilməsinin vəziyyəti | Rəsmiləşdirilməmiş və ya müvəqqəti idxal rejimində olan vasitə məhdud dövriyyə qabiliyyətinə malikdir, rejim hesabatda göstərilir |
| Qeydiyyat vəziyyəti                   | Qeydiyyatda olmayan və ya girov/həbs qeydi olan vasitə üzrə məhdudiyyət açıqlanır                                                 |
| Texniki baxışın vəziyyəti             | Keçmə tarixi və qüsurlar, keçməmiş vasitə üzrə xərc nəzərə alınır                                                                 |
| Qəza tarixçəsi və bərpa               | Bərpa edilmiş vasitə eyni yaşlı bərpa edilməmiş vasitədən aşağı qiymətləndirilir, müəyyən edilmə üsulu göstərilir                 |
| Yaş və yürüş nisbəti                  | Yürüşün yaşa uyğun gəlməməsi göstəricinin etibarlılığı barədə mülahizə tələb edir                                                 |
| İstismar rejimi                       | Kommersiya (taksi, yük daşınması) və şəxsi istismar arasında fərq düzəliş elementidir                                             |

### 10.3. Xüsusi texnika

Bazasında nəqliyyat vasitəsi olan xüsusi texnika (kran, betonqarıxdıran, ekskavator, refrijerator) iki komponentdən ibarət qiymətləndirilir: baza şassi və üstqurma. Hər komponentin yaşı, yükləməsi və vəziyyəti fərqli ola bilər və ayrıca göstərilir.

## 11. Nəticələrin uzlaşdırılması

### 11.1. Yanaşmaların seçimi

| Obyekt tipi                            | Xərc | Müqayisə       | Gəlir           |
|----------------------------------------|------|----------------|-----------------|
| Universal dəzgahlar                    | Əsas | Dəstəkləyici   | Tətbiq olunmur  |
| Xüsusi sifarişlə hazırlanmış avadanlıq | Əsas | Tətbiq olunmur | Tətbiq olunmur  |
| Texnoloji xətt                         | Əsas | Nadir hallarda | Qalıq üsulu ilə |

| Obyekt tipi                                  | Xərc         | Müqayisə     | Gəlir          |
|----------------------------------------------|--------------|--------------|----------------|
| Tikinti və kənd təsərrüfatı texnikası        | Dəstəkləyici | Əsas         | İcarə əsasında |
| Nəqliyyat vasitələri                         | Dəstəkləyici | Əsas         | Nadir hallarda |
| Kompüter və ofis avadanlığı                  | Dəstəkləyici | Əsas         | Tətbiq olunmur |
| Enerji avadanlığı (generator, transformator) | Əsas         | Dəstəkləyici | Tətbiq olunmur |
| İşləməyən və konservasiyada olan obyektlər   | Məhdud       | Məhdud       | Tətbiq olunmur |

## 11.2. Uzlaşdırma və yoxlama

Yanaşmaların nəticələri arasındakı fərq 25 faizi keçdikdə səbəb təhlil edilir və izah olunur. Ən çox rast gəlinən səbəblər: qiymətləndirmə ehtimalının fərqli olması, müqayisə yanaşmasında analoqların fərqli komplektlikdə olması, xərc yanaşmasında funksional və iqtisadi köhnəlmənin nəzərə alınmaması.

Yekun nəticə iki hədd arasında yoxlanılır: aşağıdan — qırıntı dəyəri, yuxarıdan — eyni funksiyalı yeni obyektin dəyəri. Nəticə bu hədlərdən kənara çıxarsa, hesablama yenidən yoxlanılır.

## 12. Hesabatda məcburi açıqlamalar

MQS 4-ün ümumi tələblərinə əlavə olaraq maşın və avadanlıqlar üzrə hesabatda aşağıdakılar mütləq açıqlanır.

| Nö | Açıqlanan element                                                                                              |
|----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1  | Qiymətləndirmə ehtimalı — quraşdırılmış, sökülmüş və ya digər (birinci səhifədə)                               |
| 2  | Hər obyekt üzrə identifikasiya rekvizitləri, identifikasiya natamam olduqda — xüsusi ehtimal                   |
| 3  | Daşınar və daşınmaz əmlak arasındakı sərhədin necə çəkildiyi, binanın dəyərinə daxil olan avadanlığın siyahısı |
| 4  | Komplektlik və dəyərə daxil edilən ləvazimat                                                                   |
| 5  | Baxışın əhatəsi: baxılmış və baxılmamış obyektlərin sayı                                                       |
| 6  | Obyektin işlək vəziyyəti yoxlanılıb-yoxlanılmadığı                                                             |
| 7  | Yeni obyektin dəyərinin mənbəyi və tarixi                                                                      |
| 8  | İdxal avadanlığı üzrə dəyərin komponentləri və ƏDV üzrə qərar                                                  |
| 9  | İstifadə edilmiş valyuta və məzənnə (qiymətləndirmə tarixinə)                                                  |
| 10 | İndeksləşdirmə tətbiq edilibsə — indeksin növü və mənbəyi                                                      |
| 11 | Güc üzrə hesablama tətbiq edilibsə — miqyas dərəcəsi və əsaslandırması                                         |
| 12 | Fiziki köhnəlmənin hesablanma üsulu və yaş göstəricisinin əsası                                                |
| 13 | Funksional və iqtisadi köhnəlmənin ayrıca kəmiyyətləri və üsulları                                             |
| 14 | Çoxsaylı obyektlərdə qruplaşdırma və seçmə qaydası                                                             |
| 15 | İşləməyən və artıq obyektlərin ayrıca göstərilməsi                                                             |

| №  | Açıqlanan element                                                  |
|----|--------------------------------------------------------------------|
| 16 | Qırıntı dəyəri ilə yoxlamanın nəticəsi                             |
| 17 | Girov və icra üçün — hər iki ehtimal üzrə nəticə                   |
| 18 | Tətbiq edilməyən yanaşmadan imtinanın əsaslandırılması             |
| 19 | Dəyər aralığı                                                      |
| 20 | Nəticənin daxil etmədiyi məsələlər («vermədiyi nəticələr» bölməsi) |

13. Ən çox rast gəlinən 20 səhv

Blok I. İdentifikasiya və cərcivə

| № | Səhv                                        | Düzgün hərəkət                                                              |
|---|---------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|
| 1 | Qiymətləndirmə ehtimalı göstərilmir         | Birinci səhifədə göstərilir, girov və icrada hər ikisi verilir              |
| 2 | Zavod nömrəsi və istehsal ili göstərilmir   | İdentifikasiya kartı doldurulur, mümkün olmadıqda xüsusi ehtimal            |
| 3 | Model təxminlə müəyyən edilir               | Sənədli mənbə axtarılır və ya ehtimal rəsmiləşdirilir                       |
| 4 | Bina ilə avadanlıq arasında sərhəd çəkilmir | İki meyar tətbiq edilir, siyahı verilir, ikiqat hesablama aradan qaldırılır |
| 5 | Komplektlik göstərilmir                     | Ləvazimat və əlavələr sadalanır, dəyərə daxil olub-olmadığı yazılır         |

Blok II. Xərc yanaşması

| №  | Səhv                                                         | Düzgün hərəkət                                            |
|----|--------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|
| 6  | Vergi amortizasiya normaları köhnəlmə kimi istifadə edilir   | Köhnəlmə faktiki vəziyyət və yükləmə əsasında hesablanır  |
| 7  | Balans qalıq dəyəri qiymətləndirmə nəticəsi kimi verilir     | Balans dəyəri qiymətləndirmə nəticəsi deyil (MQS 3)       |
| 8  | Köhnəlmənin üç növü bir rəqəmdə birləşdirilir                | Hər növ ayrıca hesablanır və göstərilir                   |
| 9  | Funksional və iqtisadi köhnəlmə ümumiyyətlə hesablanmır      | Hər biri yoxlanılır, sıfır qəbul edilirsə, əsaslandırılır |
| 10 | İdxal avadanlığında ƏDV üzrə qərar verilmir                  | Əvəzləşdirmə imkanı təhlil edilir və qərar əsaslandırılır |
| 11 | Manatda indeksləşdirmə aparılır, sonra məzənnə tətbiq edilir | İndeksləşdirmə istehsalçı valyutasında aparılır           |
| 12 | Ümumi istehlak qiymətləri indeksi tətbiq edilir              | Avadanlıq növünə uyğun sənaye indeksi seçilir             |

| №  | Səhv                                                               | Düzgün hərəkət                     |
|----|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------|
| 13 | Əvəzetmə dəyəri tətbiq edilir, funksional köhnəlmə yenidən çıxılır | İkiqat hesablama aradan qaldırılır |
| 14 | Quraşdırma xərcləri sökülmüş vəziyyət ehtimalında saxlanılır       | Ehtimala uyğun olaraq çıxarılır    |

### Blok III. Müqayisə, gəlir və nəticə

| №  | Səhv                                                               | Düzgün hərəkət                                                  |
|----|--------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|
| 15 | Xarici analoqun qiyməti düzəlişsiz tətbiq edilir                   | Daşınma, rüsum, rəsmiləşdirmə və bazar düzəlişləri əlavə edilir |
| 16 | Yaş və yürüş üzrə düzəlişlər eyni amili iki dəfə nəzərə alır       | Düzəlişlərin qarşılıqlı əlaqəsi izah olunur                     |
| 17 | Güc üzrə düzəliş xətti tətbiq edilir                               | Miqyas düsturu tətbiq edilir, dərəcə əsaslandırılır             |
| 18 | Müəssisə qiymətləndirilərkən avadanlığın gəliri ikiqat hesablanır  | Aktivin haqqı çıxılır (MQS 13, MQS 14)                          |
| 19 | İşləməyən obyektlər işlək obyektlərlə eyni əsasda qiymətləndirilir | Ayrıca qrup kimi, fərqli ehtimal ilə qiymətləndirilir           |
| 20 | Nəticə qırıntı dəyəri ilə yoxlanılmır                              | Aşağı hədd yoxlaması aparılır və hesabatda göstərilir           |

### Əlavə A. Obyektin identifikasiya kartı

| Rekvizit                           | Məlumat | Mənbə |
|------------------------------------|---------|-------|
| Sıra / inventar nömrəsi            |         |       |
| Adı və təyinatı                    |         |       |
| İstehsalçı və ölkə                 |         |       |
| Model / marka / tip                |         |       |
| Zavod (seriya) nömrəsi             |         |       |
| İstehsal ili                       |         |       |
| İstismara verilmə tarixi           |         |       |
| Əsas texniki göstəricilər          |         |       |
| Faktiki yükləmə (iş saati / yürüş) |         |       |
| Normativ istismar müddəti / resurs |         |       |
| Komplektlik və əlavələr            |         |       |
| Yerləşdiyi ünvan                   |         |       |

| Rekvizit                                     | Məlumat | Mənbə |
|----------------------------------------------|---------|-------|
| Quraşdırılma vəziyyəti                       |         |       |
| İşlək vəziyyəti (yoxlanılıb / yoxlanılmayıb) |         |       |
| Texniki vəziyyət pilləsi (Əlavə B)           |         |       |
| Aşkarlanmış qüsurlar                         |         |       |
| Fotoşəkillərin sayı                          |         |       |

Əlavə B. Texniki vəziyyət şkalası

| Pillə | Vəziyyət   | Xarakterik əlamətlər                                                                                          | Fiziki köhnəlmə |
|-------|------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1     | Yeni       | İstismara verilməmiş, zavod qablaşdırması və ya tam komplektlik, zəmanət qüvvədədir                           | 0–5 %           |
| 2     | Çox yaxşı  | Az istismar, nasazlıq qeydə alınmayıb, yalnız reqlament xidməti aparılıb, xarici görünüş qüsursuzdur          | 5–15 %          |
| 3     | Yaxşı      | Müntəzəm istismarda, cari təmirlə saxlanılır, əsas qovşaqlar dəyişdirilməyib, kiçik xarici aşınma var         | 15–35 %         |
| 4     | Kafi       | İşləkdir, lakin məhsuldarlıq və ya dəqiqlik azalıb, ayrı-ayrı qovşaqlar dəyişdirilib, əsaslı təmir yaxınlaşır | 35–60 %         |
| 5     | Qeyri-kafi | Şərti yararlı, işə salınması üçün əsaslı təmir və ya əsas qovşaqların dəyişdirilməsi tələb olunur             | 60–80 %         |
| 6     | Yararsız   | İstismar mümkün deyil, bərpa xərci yeni analoqun dəyərinə yaxınlaşır və ya onu keçir                          | 80–100 %        |

Diapazon daxilində konkret faizin seçilməsi dörd amillə əsaslandırılır: obyektin yaşı, faktiki yükləmənin normativ resursa nisbəti, texniki xidmət tarixçəsi və aşkarlanmış qüsurların xarakteri.

Əlavə C. Xərc yanasması üzrə hesablama forması

| Göstərici                                  | Kəmiyyət | Mənbə / əsaslandırma |
|--------------------------------------------|----------|----------------------|
| Təchizatçının qiyməti (valyuta, Incoterms) |          |                      |
| Beynəlxalq daşınma və sığorta              |          |                      |
| Gömrük dəyəri                              |          |                      |
| Gömrük rüsumu                              |          |                      |
| Əlavə dəyər vergisi (daxil / xaric)        |          |                      |
| Gömrük rəsmiləşdirmə xərcləri              |          |                      |
| Daxili daşınma                             |          |                      |
| Quraşdırma, sazlama, işə salma             |          |                      |
| Cəmi əvəzetmə dəyəri                       |          |                      |
| Normativ resurs / istismar müddəti         |          |                      |

| Göstərici                                   | Kəmiyyət | Mənbə / əsaslandırma |
|---------------------------------------------|----------|----------------------|
| Faktiki yükləmə                             |          |                      |
| Fiziki köhnəlmə, %                          |          |                      |
| Funksional köhnəlmə — artıq kapital xərci   |          |                      |
| Funksional köhnəlmə — artıq əməliyyat xərci |          |                      |
| İqtisadi (xarici) köhnəlmə, %               |          |                      |
| Toplam köhnəlmə                             |          |                      |
| Xərc yanaşması üzrə nəticə                  |          |                      |
| Qırıntı dəyəri (aşağı hədd yoxlaması)       |          |                      |

Əlavə D. Müqayisə cədvəlinin nümunəvi forması

| Göstərici                     | Obyekt | Analoq 1 | Analoq 2 | Analoq 3 |
|-------------------------------|--------|----------|----------|----------|
| Mənbə və tarix                | —      |          |          |          |
| Model və istehsalçı           |        |          |          |          |
| Qiymət və valyuta             | —      |          |          |          |
| I QRUP — ardıcıl düzəlişlər   |        |          |          |          |
| 1. Satışın şərtləri, %        | —      |          |          |          |
| 2. Sövdələşmə, %              | —      |          |          |          |
| 3. Zaman, %                   | —      |          |          |          |
| 4. Valyuta / məzənnə          | —      |          |          |          |
| Düzəldilmiş qiymət            | —      |          |          |          |
| II QRUP — müstəqil düzəlişlər |        |          |          |          |
| 5. İstehsal ili, %            | —      |          |          |          |
| 6. Faktiki yükləmə, %         | —      |          |          |          |
| 7. Texniki vəziyyət, %        | —      |          |          |          |
| 8. Güc / məhsuldarlıq, %      | —      |          |          |          |
| 9. Komplektlik, %             | —      |          |          |          |
| 10. İstehsalçı və marka, %    | —      |          |          |          |
| 11. Yerləşmə və çatdırılma, % | —      |          |          |          |
| II qrup düzəlişlərin cəmi, %  | —      |          |          |          |
| Yekun düzəldilmiş qiymət      | —      |          |          |          |
| Mütləq düzəlişlərin cəmi, %   | —      |          |          |          |
| Çəki                          | —      |          |          |          |

## Əlavə E. Yoxlama siyahısı

Hesabat imzalanmazdan əvvəl siyahı üzrə yoxlama aparılır. “Xeyr” cavabı hesabatda əsaslandırılmalıdır.

| №  | Yoxlanılan element                                            | Bəli                     |
|----|---------------------------------------------------------------|--------------------------|
| 1  | Qiymətləndirmə ehtimalı birinci səhifədə göstərilib           | <input type="checkbox"/> |
| 2  | Girov / icra işində hər iki ehtimal üzrə nəticə verilib       | <input type="checkbox"/> |
| 3  | Hər obyekt üzrə identifikasiya kartı doldurulub               | <input type="checkbox"/> |
| 4  | Zavod lövhəciyinin fotosəkli mövcuddur                        | <input type="checkbox"/> |
| 5  | İstehsal ili sənədli mənbə ilə təsdiqlənib                    | <input type="checkbox"/> |
| 6  | Faktiki yükləmə göstəricisi qeydə alınıb                      | <input type="checkbox"/> |
| 7  | Komplektlik və əlavələr sadalanıb                             | <input type="checkbox"/> |
| 8  | Daşınar / daşınmaz sərhədi iki meyar üzrə çəkilib             | <input type="checkbox"/> |
| 9  | Binanın dəyərinə daxil olan avadanlığın siyahısı verilib      | <input type="checkbox"/> |
| 10 | İşlək vəziyyətin yoxlanılıb-yoxlanılmadığı yazılıb            | <input type="checkbox"/> |
| 11 | Texniki vəziyyət pilləsi seçilib və əsaslandırılıb            | <input type="checkbox"/> |
| 12 | Yeni obyektin dəyərinin mənbəyi və tarixi göstərilib          | <input type="checkbox"/> |
| 13 | Incoterms şərti göstərilib (idxal avadanlığı üçün)            | <input type="checkbox"/> |
| 14 | ƏDV üzrə qərar verilib və əsaslandırılıb                      | <input type="checkbox"/> |
| 15 | Valyuta və məzənnə göstərilib                                 | <input type="checkbox"/> |
| 16 | İndeksləşdirmə istehsalçı valyutasında aparılıb               | <input type="checkbox"/> |
| 17 | İndeksin növü və mənbəyi göstərilib                           | <input type="checkbox"/> |
| 18 | Güc üzrə hesablamada miqyas dərəcəsi əsaslandırılıb           | <input type="checkbox"/> |
| 19 | Fiziki köhnəlmənin üsulu göstərilib                           | <input type="checkbox"/> |
| 20 | Vergi amortizasiya normaları köhnəlmə kimi istifadə edilməyib | <input type="checkbox"/> |
| 21 | Funksional köhnəlmə yoxlanılıb (sıfırırsa — əsaslandırılıb)   | <input type="checkbox"/> |
| 22 | İqtisadi köhnəlmə yoxlanılıb (sıfırırsa — əsaslandırılıb)     | <input type="checkbox"/> |
| 23 | Köhnəlmənin üç növü ayrıca göstərilib                         | <input type="checkbox"/> |
| 24 | Quraşdırma xərcləri ehtimala uyğun daxil / xaric edilib       | <input type="checkbox"/> |
| 25 | Analoqların mənbəyi və tarixi göstərilib                      | <input type="checkbox"/> |
| 26 | Xarici analoqlara daşınma və rüsum düzəlişləri tətbiq edilib  | <input type="checkbox"/> |
| 27 | Düzəlişlər iki qrup üzrə düzgün ardıcılıqla tətbiq edilib     | <input type="checkbox"/> |

| №  | Yoxlanılan element                                        | Bəli                     |
|----|-----------------------------------------------------------|--------------------------|
| 28 | Mütləq düzəlişlərin cəmi hesablanıb və hədləri yoxlanılıb | <input type="checkbox"/> |
| 29 | Çoxsaylı obyektlərdə qruplaşdırma qaydası göstərilib      | <input type="checkbox"/> |
| 30 | Baxılmış və baxılmamış obyektlərin sayı göstərilib        | <input type="checkbox"/> |
| 31 | İşləməyən və artıq obyektlər ayrıca qrup kimi verilib     | <input type="checkbox"/> |
| 32 | Nəticə qırıntı dəyəri ilə aşağıdan yoxlanılıb             | <input type="checkbox"/> |
| 33 | Nəticə yeni obyektin dəyəri ilə yuxarıdan yoxlanılıb      | <input type="checkbox"/> |
| 34 | Yanaşmalar arasındakı fərq təhlil edilib                  | <input type="checkbox"/> |
| 35 | Dəyər aralığı göstərilib                                  | <input type="checkbox"/> |
| 36 | «Vermədiyi nəticələr» bölməsi doldurulub                  | <input type="checkbox"/> |
| 37 | İşçi sənədlər saxlanma qaydasına uyğun toplanıb           | <input type="checkbox"/> |